

AÑO II

PALMA 2 DE OCTUBRE DE 1898

NÚM. 87

DOMINICA XVIII

DESPRÉS DE CINCOGESMA.

De la utilidad de las malalties y afliccions públiques, que son cástichs dels nostros pecats, y mos deuen moure á recordar á Deu.

PARLA l' Evangèli de aquesta dominica, d'un malalt á ne qui deuriem tenir enveja per sa bona sort: pues, cercant solament la curació del còs, lo grà al mateix temps la de s'ànima. Se feu presentar al Bon Jesús, plé de fè, y els qui l'hey presentaren non tenian manco que ell: no obstant el Fill de Deu, sens parlar de sa curació del còs, comensa per la de s'ànima. Ab aixó es veritat que volia instruir als juhèus respecte de la seua divinitat; pero pens que també volia dar mos á coneixer que la major part de les nostres malalties son cástichs per nostros pecats, y que es remey més segur que porem aplicarles es posarnos ab estat de alcansar el seu perdó. Bé sé que hey ha justs é innocents á ne qui Deu afligeix. El sant Job mos assegura que en sa consciència no hi tenia cap remordiment, y no obstant fonch s' homo més atribulat del mon. Es que heyá malalties que serveixen per glorificar á Deu, com la del cego de naixament; y aquesta consideració deu aprofitarnos per no murmurar cuantra la divina Providència cuant veim afligides les persones bones.

Desde que el més innocent dels homos va ser afligit, es honor per noltros assemblarnos á Ell ab so sufriment. Lo cual no impedeix, no obstant, que Deu castiga ordinariament els nostros desordres ab malalties. Per aixó Sant Pau mos assegura que ses malalties des corintios eran castichs per ses seues corrupcions indignes, y per aixó també el Fill de Deu, en lo Evangèli d'avuy, adverteix al malalt, que no pech més. No perdona tot d' una los pecats al paralitich més que per anar, com un savi metje, á sa causa del mal. Y si aixó es cert, respècte á les afliccions particulars, heu es molt més respècte á ses plagas y calamitats públiques, que son ordinariament cástichs dels pecats públihs ó de la comunitat. Cuant Amán volgué perdre als juhèus, no atribuhí Esther aquesta desgracia á la seua crueldat sinó als pecats que ella y el seu poble havian comesos á presència de Deu. Igual juhí

deuriem fer avuy els españols cuantre noitros mateixos, ab motiu de las calamitats ab que Deu mos afligeix.

La conducta de Deu, par molt severa que paresca, está caramull de misericòrdia.

Si may hagués afligit als juhèus, may aquets se hagneran convertits á Ell y per aixó les calamitats públiques son efecte de la seua misericòrdia; ja may l'olvida, encara que paresca plé de ira; es com l' arch de Sant Martí, que li fa recordar s'alianza que feu ab noltros. Mortifica al còs per dar salut á l'ànima; conduïx fins á las portes de le mort y mos allibera d' ella. Sa consècuencia que devem treurer de aquí, es: que considerèm les malalties com á cástichs dels nostros pecats, y sens perdre temps, arranquem la causa ab una bona confessió, y rebiguemlès, no sols ab humilitat de pecadors, més també ab regonixament de cristians.

¿Serèm mes insensibles que els juhèus? Diguem, com ells, en ses tribulacions que mos sobrevengan: Benehit ton nom, Deu dels nostros pares, que despres que t' hages anudjad farás misericòrdia, y en el temps de les tribulacions perdonas els pecats als qui te invocan. A tu, Señor, gir la meua cara, á tu dirigesch els meus ulls, á fi de que mos alliberes dels mals ab que están afligits. Amen.

MOSSEN JOAN.

PATRÓ DE LA SETMANA

Dia 6. — Sant Bruno.

Nasqué á Colònia de pares rics y virtuosos l' añ 1060; mostrandse desde s' infància virtuós y aplicat, especialment á la sagrada Teologia, y arribá á esser un dels primers doctors d' aquell temps. L' Arquebisbe S. Annon lo fé canonge de Reims. Un día, parlant ab uns cuants amigs resolgueren retirarse del mon, y guiats per S. Hugues, arribaren á un desèrt nomenat *Chartreuse*, ahont feren vida de penitents, sent la pobresa lo que més estimaven. El Sant Bisbe de Grenobles los visitava de tant en tant, aconsellantse sempre ab S. Bruno; y el Comte de Nevers, señor molt piadós, també los aná á veure, enviantlos diners per atendre á ses necessitats; però, ells, los hi tornaren, y admeteren, en camví, uns grans fexos de plegamins, per escriure ses obres, y trèure còpies dels

libres d' oració y estudi, (en aquell temps no hi havia impremta.) A l' hora de la mort, Sant Bruno reuní la Comunitat, y haventli contat sa vida, en forma de confessió general, fé sa professió de fè, y morí piadosament el día 6 d' Octubre de 1101.

FRA MIQUEL.

Notícies històriques.—En la vida de la Beata Catalina Thomás, se llegeix qu' una vegada S. Bruno li aparesqué y li ajudá á sortí d' un fondal.

Els frares de la Cartuxa de Valldemossa, professavan la regla de Sant Bruno; recullits cada un dins sa gran cel·la amb lo seu hortet; no podian menjar carn estant bons; ni conversavan élls amb élls ni amb seglars, sens llecència del pare Prior.

L'imatge de Sant Bruno (que fá pareya amb la de Sant Juan Bautista, obres del escultor Andrián Ferrán) ocupa un espay á un costat del altar major d' aquella hermosa iglesia.

A Son Net, de Puigpuñent, n' hi ha un' altra modelada en argila cuyta, de gran mèrit; y en el Museu provincial de pinturas de la Llonja, hey ha un retaulo, pintat al oli, de dit sant fént meditació devora una calavera humana, també de molt de valor artistich.

◇ F. ◇

DUES PARAULES SOBRE ESCOLES

I

L'acòrd de la nostra Exema. Diputació Provincial encarregant al seu Sr. Arquitecte l' estudi de edificis—Escoles, (*) nos ha induhit á transcriure uns cuants bocins del article titulat *Algo sobre la educación* que l' Amig del Pahís, (**) ex-Mestre d' Escola pública, Historiador de Soller, Agricultor intel·ligent y bon Compañó de MALLORCA DOMINICAL, Mossen Jusèp Rullan prevere, ha publicat per folletí en l' il·lustrat semanari *El Sóller*. Diuen axí:

«La moralidad de los pueblos, su cultura, sus adelantos en ciencias, artes é industria, siempre se hallan en razón directa de su educación física é intelectual. Cuando ésta sea superficial ó se reduzca á simple instrucción, en que la boca recita y el corazón no siente, ni el entendimiento comprende, los resultados serán efímeros. Los individuos que se instruyan bajo este sistema no saldrán de una rutina tanto más peligrosa cuanto más se pretenda asociarla á los medios materiales de gozar en que la sociedad moderna concentra todos sus afanes. Sea cual fuere el terreno á que se lleve la educación es indispensable que sea práctica.

¿Es éste el criterio que preside en la educación que recibe la juventud de nuestros días?

Preciso es desconocer el estado de nuestras escuelas de primera enseñanza, semilleros donde se forma el personal de nuestros artesanos, industriales y agricultores, para sostener la afirmativa.

Nuestras escuelas dejan tanto que desear en esta parte que, á pesar de lo mucho que se ha hecho para lograr su establecimiento, se hallán lejos, muy lejos, de corresponder al fin á que son llamadas y que reclama la moderna civilización.»

«Para descubrir la llaga basta trasladarnos á los pue-

(*) Segons mos digueren aquesta es la 4.ª vegada que, dins 15 ó 20 anys s' ha acordat lo meteix.

(**) Un dels poquíssims que perteneixen á la *Societat* oficial que du aquest nom, y axí meteix trabaya per bé del pahís.

blos (podríamos aducir datos bastante convincentes sin salir de nuestra ciudad) y penetrar en el santuario de la educación que en ellos se halla establecido. Un local reducido, mal ventilado, sin luz bastante, á veces, para distinguir los objetos, y una multitud de criaturas tiernas é inocentes que están haciendo continuos esfuerzos para librarse cada uno del peso de sus compañeros que, por falta de espacio, pierden continuamente el equilibrio, dejándose caer unos sobre otros para recuperarlo, será lo primero que llamará nuestra atención. El orden base de la disciplina, la enseñanza, y, sobre todo la educación que requiere actos reflexivos, sin barullo ni tumulto, son allí completamente imposibles. El profesor consume sus fuerzas y la mayor parte del tiempo en contener aquellas oleadas de carne humana, y si logra que sus alumnos escriban, lean y cuenten regularmente, será siempre á costa de su propia salud. (a)

El cuadro que acabamos de bosquejar no es más que una triste realidad que deberían conocer con todas sus consecuencias, y desconocen por completo, los padres de familia llamados á ocupar los cargos de alcalde, de concejal, de vocales de la Junta local de primera enseñanza, ó de la secretaría de Ayuntamiento, como que son los responsables inmediatos de los perjuicios que irrogan á sus propios hijos y á la sociedad, sosteniendo aquel desorden. (b)

El profesor necesita y pide local para desarrollar el sistema de enseñanza que cree más oportuno para organizar su escuela, como un militar organiza su ejército, según las circunstancias, á fin de utilizar las fuerzas de que dispone, sin cuyo requisito la derrota es inevitable; y sin embargo se le escatima, se le niega, como si la holgura que reclama para sus alumnos fuese un beneficio únicamente personal, sin relación alguna con la salud de los niños y buen resultado de la educación.»

«Tan luego como se trate de contruir un teatro, una plaza de toros, organizar una sociedad recreativa ó montar un casino, sobran los recursos allegados por sólo la iniciativa particular; si algún espíritu levantado propone la adquisición de un buen local para escuela, á pesar de la protección del Gobierno, de las leyes que mandan y precisan, la iniciativa es impotente, los fondos municipales se rebelan contra todo lo que sea agravar el presupuesto y no vaya acompañado de una orden cuya desobediencia sea castigada con alguna multa de propio peculio, ó no sea poner en práctica algún descabellado proyecto concejil; entonces, sí, entonces hay dinero para todo.»

«Y si de aquí nos trasladamos á esas verdaderas pocilgas, sin luz ni ventilación, donde ciertas mujeres piadosas, para ganarse la vida, guardan, como si se tratara de una manada de corderos, una multitud de criaturas á las cuales, si algo se les enseña, es siempre vicioso, se verá lo que puede esperarse de una sociedad en que los padres niegan á sus hijos hasta el aire indispensable para respirar.

(a) En corroboració de lo que exposa Mossen Rullan, transcrirem lo que deyem noltros día 29 d' Abril de l' any 1890, en la Memoria titulada *El subsuelo de Palma*, llegida en l' Ateneo Balear, que xantmos de lo meteix.

«En esos caserones llamados escuelas y colegios, sin capacidad ni condiciones especiales, en donde los niños ó las niñas permanecen largas horas apretados, respirando una atmósfera viciada por el funcionamiento de sus pulmones y saturada hasta el exceso por los gases procedentes de dichas cañerías, (las de los retretes) ¿es posible que aquellos escolares mantengan expeditas sus facultades intelectuales, cuando sus entrañas se hallan sujetas á la intoxicación mencionada?» (Vide *El Ateneo—revista—Año 1. núm. 7.*)

(b) En lo núm. 773, de día 10 del més passat, el nostro colega setmanari *El Felanigense*, parlant del meteix assunto deya: «Hace ya bastante tiempo que se notan graves deficiencias en el ramo de enseñanza, y apesar de ello nunca da señales de vida la Junta local de instrucción pública, cuyos individuos deberían tener siempre presente que el celo y solicitud con que desempeñen su cometido constituyen la principal base de la civilización del pueblo.»

No, no exageramos al pedir el mejoramiento de la primera enseñanza. Aumentado las escuelas públicas de todos los grados y haciendo que éstas sean gratuitas y obligatorias, dando mayor interés á la enseñanza moral y religiosa, no descuidando la higiene de los centros educativos, obtendremos una juventud honrada, robusta é instruida.»

II

¿Vos agrada sa mostra, señors vocals de la Junta Provincial d' Instrucció Pública?

Noltros, podríam afegirí unes cuantes reflexions més, però, mos limitarém á fér constar alguns *féts* dels que hem estat testimonis, ó que mos han contat els meteixos *Mèstres* á qui consta personalment.

Ha, una quinsena d' anys que unes Sres. *Mèstres* de costura pública municipal, dins Palma, mos suplicaren un regonexament á sa *sala de ses nines*;..... El pis estava penjat amb tirañs de ferro en es bigam de sa taulada, y no més duya un pam y un quart de tou. (Per cèrt que su davall hey havia un *temple* masónich.) Dictaminarem que desocupassin aquella Escola tot seguit, y axí se fé.

A un' altra Escola de nines, també dins Palma, instal·lada á un segon pis amb una mala escala, (que era bona fins en el primer) dins poch temps la redolaren quatre alumnas, una d' elles treaguentne un bras romput.

Un' altra escola d' al-lots, també dins Palma, estava sobre un magatzem de fustes y de cartons. Se pegá foch, y ¡valga que va sér en sa nit!

A Inca, un *Señó Batle* se proposava, fòrt y no t' mogas, fér una escola nova demunt sa Cortera. Ja n' hi tenen una de nines, (que necessitava apuntalar) y una de nins demunt es *Pés des bessó*.

A Montuiri, comensaren sa *Carnisseria* amb idèa de posarhi demunt s' escola pública. (Sense pòr á ses mosques.)

A Pollensa, s' Escola des *Convent* estava davall unes voltes que amenassaven ruína.

Y á un altre poble, que no cal nomenar, per no pagar renda y á falta de lloch, provaren de *dur s' escola á sa Presó*; valga que els bañs, per massa llarchs, no los hi pogueren entrar, y desistiren de s' idèa.

Bastan aquests botons per mostra.

III

L' Ajuntament de Palma paga anualment uns 2.750 duros per llogué de 33 locals d' Escoles públiques.

Que sapiguem, sols té UN local propi: s' antich Oratori de Sant Pere des Puig; á modo de sotorrani que rebia tota sa llum y ventilació p' es portal d' entrada..... (c)

Es bõ advertir que molts dels locals llogats, tant dins Palma, com en els suburbis, han pertenescut á parents, amigs ó coneguts de señors que negocian amb la Política, y alguns á empleats de la Sala; y hem de creure piadosament que sempre s' ha malavetjat escullir les cases més apropiades y més barates.

Recordarém que, fá tres anys proposarem á l' Ajuntament de Palma, (en dia d' aprovació de *presupuestos*, assistint la Junta Municipal d' associats) que les 30 mil pessetes que se destinavan á cèrtes obres de *La Sala* se

(c) Sa casa-escola del costat de l' iglesia de Sant Matgí vey suposam que se considerava *local propi*, però realment no era més que *apropiat*.

Ara se tira entèrra.

destinassin á millores de servici publich, com heu serian alguns edificis per *Escoles*. Justament, aquell dia els polichs dominants estavan en minoria, y *guañarem* sa supressió d' aquell gasto que creyem innecessari p' el bé publich; però, vuit dies después, prèvia nova proposició, y nova junta, se votaren 30 mil duros manco una pessesta,... ¿per edificar escoles?... ¡Ca! per La Sala.

Veis aquí un bon tema, per desarrollar els nous còlegas regionalistes.

B. FERRÁ.

BONA ESPOSA

Hé sentit, trista, la nova
que prest t' en vás, espòs meu,
á trescar tèrres llunyanes.....
¡Ah! ¡no t' envajis, per Deu!
Pren los consells de t' esposa
que t' estima. Si t' en vás
lluny de Mallorca, misèria
sols trobarás.

¿Per qué ab tant d' afany desitjas
dexar nostron Paradís;
nostros camps, nostres usances,
no 't bastan per ser felís?
Aquesta pau no se troba
per les tèrres que anirás.
Dòls, desengany y mentides
sol trobarás.

A la llum del tronch encès
¡qu' alegrés nits hem passades
prop dels pares bén volguts,
resant ó fént codolades!
Avuy, cercant fér fortuna,
¿d' esta lar t' allunyerás?
Desditxes y no riqueses
sòl trobarás.

Quant venga la primavera
no sentirás los aucells
qu' alegres son cant refilan
entre roses y clavells.
T' assegur que vendrá l' hora
que trist los anyorarás:
mentres conhort á tes penes
no 'l trobarás.

Si retornas qualche dia
de misèria el còr, omplit,
sense doblers, sense roba,
sense salut, defallit,....
al veure als amichs que folgan
arrepentit plorarás;
més, qui te torn l' alegria
no trobarás.

Dins nostra pobre caseta
niu dels més tèndres amors
un temps, y ara convertida
en presó dels meus dolors,
per consolar tes angústies,
dins ella m' hi cercarás,
y tal volta mès carícies
no hi trobarás.

Llavòrs, vés al cementèri,
cerca en la pedra el meu nòm;
que hauré morta d' anyoransa
per tu, te dirá tothom.
Jo t' ho perdon... Tu no dexis
de fér el bé que podrás,
y al morir, dins l' altra vida
me trobarás...

—Ja no me'n vaig; ta complanta
romp amorosa el cor meu!
Bona esposa y bén volguda,
jo seguiré el consell teu.
Ja no 't deix; dins la llar nostra
tu venturós me farás.
Y que t'estim com m'estimas,
sempre veurás!

MARCELINA MORAGUES.

¿UN RETRATO REFUAT?

Fá uns 35 anys que el Regidor D. Damiá Boscana proposá completar la col·lecció de retratos de varons il·lustres mallorquins que adorna el Consistori de l'Ajuntament á Palma; á dit efecte se publicá un concurs entre els pintors del país, posantlos per condició que els personatges fossin morts abans del corrent sigle. Llavò se pintaren: el Cardenall *Taxaquet*, el pintor Mezquida, el Cronista Binimelis, y altres; però no fou admès el Pare Miquèl de Petra, caputxí molt savi, *perque havia mort dins aquest sigle*.

Posteriorment, s'en pintaren y penjaren de varons vivents com foren: D. Tomás Aguiló, D. J. Quadrado, el General Weyler, D. Antoni Maura y el Bisbe Puig; essent d'advertir que sols s'ha col·locat solemnement el de don Marian Aguiló.

Dilluns passat el Sr. Alcalde de Palma, apurat p' el Regidor Sr. Mulet, relativament á la proposició fá quatre setmanes presentada per aquest, á fi de que se col·loqui dalt la Sala el retrato del actual Bisbe señor Campins, en lloch de dar explicacions satisfactories, se votá un vòt de censura á sí meteix. (!)

Noltros opinam, que els retratos dels homos polítichs (militars ó seglars) no haurien de col·locarsè en la galería de *varons il·lustres*, fins después de morts, pués tant sols á certa distancia y apagades les passions de partit, se pot judicar acertadament de si mereixen ó no mereixen aquella gran distinció; y lo meteix deim respecte dels artistes y escritors. Ara, en quant als Srs. Bisbes, sempre hem vist que els fills de Mallorca, tant prest consagrats son col·locats en dita galería.

¿Per què s'ha de regatetjar aquest honor al Illm. señor Bisbe actual? Lo únich que cal fér es perllongar s' *entrada dins el gran Consistori* p' el pròxim darrer dia del any, á fi de que se fassi amb la deguda solemnidat; tal com heu proposarem *noltros* y creim que está acordat per la colocació successiva de dits retratos.

UN REGIDOR (que no regeig.)

CRONICÓ DEL MES DE SETEMBRE

Dia 24.—El Sr. Bisbe conferí Ordes Sagrades, (per 1.ª vegada) dins l' iglesia de Sta. Clara, á 1 subdiaca, 20 diacas y 19 preveres.

Dia 25.—Se benehí un nou orga á l' iglesia de la Mercè.

Dia 26.—Plogué y troná fort fèrm en tot lo terme de Palma; pegaren alguns llamps; un d' ells á Son Puig de Sa Vileta, y un altre en lo para-llamps d' aquesta iglesia, sens causar dañy.

Dia 27.—Tiravan terres ran de mar devant el Corté de Cavallería, per engrandir s' explanada, sens ferhí escollera..... Y se trata de dragar es port. (L' Engiñer señor Malbertí, heu capturá.)

Dia 28.—El Sr. Arquitecte provincial regonegué la *Plassa de toros*; en previsió de la pròxima *corrida*.

Dia 29.—Arribaren á Palma més mariners repatriats, procedents de l' Escuadra-Cervera.—Feyan llástima.

Dia 30.—La Junta Municipal de Palma, acordá la transferència de crèdits, dins lo corrent *presupuesto*.

◇ F. ◇

ENVINAGRAT Y RONXETES

Gràcia desgraciada.—Dictaminant sobre el *futurs passetjos* de Palma, el respectable Sr. Rosselló (Alexandre) estampá demunt *La Ultima Hora* de día 22 del més passat, aquestes vèrbes:

«La *fantasia* de formar un paseo público con terrenos ganados al mar en la parte oriental de nuestro puerto, construyendo la muralla de mar con una escalinata que conduzca al portal del Mirador, no me parece mal como *fantasia*; así como me encantaba el proyecto de Ernesto Canut que quería derribar la Almudaina y construir una gradería monumental para que el pueblo, arrodillado en el Borne, pudiera recibir la bendición que desde el portal mayor de la Catedral le daría S. S. quien, por aquellos días aseguraba la prensa europea que se proponía fijar su residencia en esta isla.»

Axò mos semblá de mal gust; y fins se podría prender com una bèfa extemporánea dirigida á nostro Santíssim Pare, si no estiguessim bén persuadits de que l' humoristich Sr. Canut, ni desconeix el gran mèrit del històrich palau de L' Almudayna (¡pròu y massa estima éll los nostros monuments!); ni ignora que les bendicions del Papa no se reben enmitg d' un passetj; ni creu que fassin nosa mars ni muntañes, quant y més palaus, pera que pugan alcansar als bons catòlichs que les imploran; ni tampoch se degué imaginar que ses vèrbes, confidencials, haguessin de publicarsè en l' ecsordi d' una carta sèria.

Tot axò sía dit també sens ofensa á cap dels aludits señors.

¡Ala qui hey diu més!—Dit diari, día 27, insertá ses *Respostes* dades p' el Sr. Batle de Palma, á un interrogatori sobre *Paseos públicos*, referintse principalment á la *gran-via* entre Sant Matgí y el pinar de Bellveure, proposada p' el Sr. Rosselló.

Mos sembra que el Doctor en Medicina Sr. Losada parlá com un facultatiu Engiñer, diguent, que, per ferse bé, en lloch dels 15 mil duros, calculats al vol per dit señor Advocat, n' haurian de gastar 70 mil; noltros encara trobam que fé curt.

També digué veritat afirmant que, si cedissin el baluart de Chacon, el passeig entre L' Aduana y es pont de sa Riera, costaría pochs doblés y se faria aviat. ¡Pués d' axò se tratava, ¡sant homo, quant se va encetar aquest asunto! Però,... com tothom vol ser autor de grans projectes y cada un s' en va amb ses seues, ja que els adobs de carrers y camins vecinals se fan amb ay, amb ay, y costan un uy des *presupuesto* Municipal, en lloch de co-nortarnos afegint s' Hort del Rey á sa *Glorieta*, allargant es Born y comensant el passeig d' En Sagrera,..... ¡fora misèria! A Son Armadans, á desmuntar térras amb operaris d' una pesseta de jornal.

¡Ala qui hey diu més! y llavò MALLORCA, valdement no sía preguntada, hey tornarà dir sa seua, assessorada per un de la *dificultat* que té mala saliva.

5

Dinamita, lladres y cans sense morrals.—Tres plagues de que no mos ne veim venja. Per axò, se tudan ses pesqueres de Mallorca; per axò succeheixen tant sovint els robos; y per axò casi cada día hey ha cames mossegades.

¿S' hi posará remey?..... Sa prensa no se cansa de clamar y reclamar, però,... fins que vengan extrangers á ternirmos conte, es de temer que tot seguesca per l' estil; si no pitjora.

ADMINISTRACIÓN:—Campana 2

Imp. de las hijas de Colomar.